

Prof. UE dr hab. Maria Węgrzyn
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Nauk Ekonomicznych
Katedra Finansów

Wrocław, wrzesień 2018

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ PT.
KONCEPCJA SYSTEMU FINANSOWANIA ŚWIADCZEŃ OPIEKI DŁUGOTERMINOWEJ
OSÓB STARSZYCH W POLSCE
NAPISANEJ PRZEZ MGR ANNĘ MITEK
POD KIERUNKIEM NAUKOWYM
PROF. ZW DR HAB. LEONA DROZIKA

1. Część ogólna

Recenzji poddana została dysertacja doktorska, licząca łącznie 289 stron wydruku komputerowego, obejmująca: spis treści, wstęp, pięć rozdziałów merytorycznych, zakończenie, bibliografię, spis tabel, spis rysunków, spis wykresów, załączniki. Praca zilustrowana jest pokaźną liczbą grafik, obejmującą: 56 tabel, 21 rysunków, 32 wykresy, 6 załączników, opatrzona licznymi przypisami źródłowymi. Bibliografia zawiera bogaty zbiór pozycji piśmiennictwa specjalistycznego, polsko-, niemiecko- i anglojęzycznego oraz materiał netograficzny.

W trakcie przygotowywania recenzji ww. pracy doktorskiej zostały zastosowane następujące kryteria oceny:

- trafność wyboru obszaru, przedmiotu badań i tematu rozprawy,
- oryginalność tez naukowych, sekwencja w strukturze rozprawy,
- stopień realizacji założonego celu badawczego,
- skala uwag metodycznych i formalnych,
- przydatność praktyczna rozprawy.

2. Część szczegółowa

Wybrany przez Doktorantkę obszar badawczy jakim jest system finansowania opieki długoterminowej osób starszych, jest bez wątpienia niezwykle trudny i podlegający ciągłym zmianom. Jedynie bardzo uważny i skrupulatny Badacz uniknie błędów czy niedopatrzeń. Doktorantce udało się to w części.

Na podstawie uważnej lektury tekstu należy stwierdzić, że:

1. Praca mieści się w kręgu problematyki finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych w Polsce .

2. Praca obejmuje zasadniczo cztery obszary:

- identyfikację usługi opieki długoterminowej jako usługi publicznej;
- identyfikację aktualnej organizacji i finansowania opieki długoterminowej w Polsce z uwzględnieniem wszystkich źródeł jej zasilania;
- opis organizacji i finansowania opieki długoterminowej w wybranych przykładowych państwach;
- autorską koncepcję zmiany sposobu organizacji i finansowania opieki długoterminowej przedstawioną w trzech wariantach.

3. Oś rozważań, wokół której te cztery zagadnienia się koncentrują, stanowi dążenie do przygotowania koncepcji nowego modelu organizacji i finansowania opieki długoterminowej w Polsce.

4. Cel główny pracy przedstawiony jest w dość nietypowy sposób. Doktorantka wskazała aż dwa główne cele pracy (s. 6). Z jednej strony pisze o konieczności wypracowania odpowiedzi na pytania nie wymienione precyzyjnie i w jednoznaczny sposób ale opisane jako: „*Zasadne są podstawowe pytania w tym zakresie, m.in....*” (to jest cel główny pracy), a równocześnie wskazuje kolejny cel pracy jakim jest opracowanie koncepcji kompleksowego finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych . Taka budowa jednego z najistotniejszych elementów metodologicznych pracy wskazuje na pewne niedociągnięcia w zakresie podstawy jej konstrukcji.

Z uwagi na fakt, że sformułowane cele pracy mogą (ale nie muszą) stanowić wzajemne uzupełnienie to można uznać, że istota celu pracy jest intuicyjnie wyczuwalna i ostatecznie cel pracy przyjąć, choć z pewnością powinien być odpowiednio przeredagowany.

5. Problem badawczy. Zasadniczo Autorka nie sformułowała problemu badawczego. Z treści wprowadzenia i całości pracy można jednak domniemywać, że problem badawczy odnosić się miał do stwierdzenia Autorki (s.6): *Przedstawione badania, jak również studia literaturowe wskazują na istniejący problem finansowania i zapewnienia świadczeń pielęgnacyjno- opiekuńczych dla osób starszych. Komentarze specjalistów odnoszą się do konieczności poszukiwania i wprowadzenia odpowiedniego rozwiązania uwzględniającego procesy demograficzne, społeczne oraz gospodarcze.* Problemem badawczym jest więc zapewne (odczytane intencjonalnie) próba oceny istotności problemu finansowania i zapewnienia świadczeń pielęgnacyjno- opiekuńczych osobom starszym.

Zatem w założeniu praca koncentrować powinna się (i tak raczej jest) na identyfikacji najistotniejszych czynników wpływających na niską ocenę sposobu finansowania i organizacji systemu świadczeń opieki długoterminowej (bardziej w sensie zaspokojenia potrzeb niż możliwości finansowych polskiego społeczeństwa). Pewne odniesienia do tak sformułowanego problemu badawczego można znaleźć w hipotezach szczegółowych, co uznaję za właściwy tok postępowania.

Rozwiązanie tak sformułowanego problemu (choć przez Doktorantkę nie wyartykułowanego wprost w ten sposób) wymagało podjęcia wysiłku badawczego w zakresie:

- a/ przygotowania wartościowego podłoża teoretyczno-poznawczego w każdym z obszarów z osobna,
- b/ ich kompilacji w spójną i logicznie powiązaną całość teoretyczną,
- c/ opracowania zestawu metod badawczych służących analizie zidentyfikowanych problemów i formułowaniu wniosków,
- d/ opracowania części praktycznej pracy jaką jest koncepcja systemu finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych.

6. Na potrzeby rozwiązania problemu badawczego (intencjonalnie przyjętego) Autorka sformułowała (w różnym stopniu) wszystkie wymagane elementy pracy badawczej, czyli: cel badawczy, hipotezę

badawczą, metody badawcze. Przedstawiła także tok postępowania badawczego odzwierciedlony w strukturze treści pracy.

Struktura podziału pracy na rozdziały i ich uszczegółowienie zostały poprawnie podporządkowane celowi badawczemu. W znacznym stopniu nie budzą zastrzeżeń, są logiczne i spójne. Niemniej jednak pewne fragmenty czy sformułowania nasuwają wątpliwości. Trudno zgodzić się z poprawnością sformułowania tytułu pierwszego rozdziału *Opieka długoterminowa jako usługa publiczna*, gdzie w rozważaniach nie znajduję wątku odnoszącego się do definicji i istoty usług publicznych, ich kwalifikacji czy podziału. Brak jest rozważań dotyczących publicznego charakteru usług/ świadczeń opieki długoterminowej dla osób starszych. Zagadnienie to jest jednak istotne z uwagi na finansowanie świadczeń opieki długoterminowej osób starszych właśnie ze źródeł publicznych.

Sama jednak struktura tego rozdziału oraz pozostałych jest poprawna i nie budzi zastrzeżeń.

7. Hipoteza badawcza (główna) sformułowana przez Autorkę zakłada, że: *Zmiany demograficzne w Polsce implikują wzrost zapotrzebowania na świadczenia opieki długoterminowej osób starszych. Dlatego też obecny system opieki długoterminowej w Polsce wymaga zmian w zakresie organizacji i finansowania.* Takie sformułowanie hipotezy nie wykazuje cech naukowego poznania bo stwierdzenie jest raczej oczywiste. Dobrze, że elementy naukowego poznania zawarte zostały w hipotezach szczegółowych (2 i częściowo 3) dzięki czemu hipotezę główną można przyjąć za wystarczającą, choć powinna ona być we właściwy sposób przeredagowana.

W pracy postawiono hipotezy szczegółowe:

H.1. *zmiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa wymaga większych nakładów finansowych na opiekę długoterminową osób starszych.* Wydaje się, (zgodnie z powyższym), że brzmienie tej hipotezy jest oczywiste, uzasadnione wieloma badaniami już wcześniej przeprowadzonymi i nie powinno znaleźć się w grupie hipotez.

H.2. *Obecne instrumenty finansowania opieki długoterminowej w Polsce nie zabezpieczają w pełni potrzeb wydatkowych starszych osób wymagających wsparcia*, Ta hipoteza cząstkowa jest jak najbardziej prawidłowa i wymaga rzeczywistej weryfikacji.

H.3. *Obecny sposób finansowania opieki długoterminowej dla osób starszych w Polsce wymaga wdrożenia kompleksowych zasad ich finansowania*. Ta hipoteza cząstkowa jest również prawidłowa i wymaga rzeczywistej weryfikacji.

Postawionym hipotezom pracy podporządkowany został jej układ. Poszczególne hipotezy cząstkowe znajdują swoje odzwierciedlenie w rozważaniach podejmowanych w kolejnych rozdziałach analizowanej dysertacji. Zgodnie z wcześniejszymi uwagami stopień weryfikacji hipotez jest albo oczywisty (H1) albo wymagający poprowadzenia wywodów badawczych (H2 i H3). Zapewne dlatego niektóre z hipotez znalazły swoje potwierdzenie wprost w przywoływanych przez Autorkę raportach i badaniach.

8. W recenzowanej dysertacji Autorka poprawnie formułuje wiele wniosków umiejętnie łącząc wątki teoretyczne z praktycznymi. Niemniej jednak w niektórych fragmentach pracy wykazała się swoistą „nonszolancją” badawczą nie wykazując istotnych elementów ważnych dla rozstrzygnięcia problemu badawczego wysnutych na podstawie obszernych rozważań. Takim szczególnym rozdziałem jest drugi rozdział dysertacji „*Analiza wybranych systemów opieki długoterminowej na świecie*” gdzie poza bardzo ładnym i obszernym opisem, popartym licznymi danymi ekonomiczno- finansowymi (których pozyskanie wymagało dużego trudu badawczego) oraz demograficznymi nie ma wniosków dla Polski. Sformułowane wnioski dotyczą bezpośrednio prezentowanych treści, są bardzo dobre, trafne i powinny stanowić dobrą podstawę do odniesienia ich do celu pracy i badanych hipotez. Odniesienie do treści zawartych w tym rozdziale można jedynie odnaleźć w kilku drobnych fragmentach w zaproponowanej koncepcji finansowania świadczeń.

Pozostałe elementy struktury pracy są prawidłowe i nie budzą zastrzeżeń.

9. Przygotowane podłoże teoretyczno-poznawcze jest wartościowe, dobrze skonstruowane i poprawnie opisane. Autorka dobrze przygotowała podłoże teoretyczno-poznawcze w obszarze działania i finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych w Polsce.

Formułowane w dysertacji wnioski są prawidłowe i wynikają z treści pracy.

10. Przygotowana praca doktorska ma także walor praktyczny. Jej częścią bowiem jest Autorska Koncepcja kompleksowego finansowania opieki długoterminowej osób starszych w Polsce. Przygotowana Koncepcja jest wielowariantowa, wskazująca na różne możliwości tworzenia strumieni finansowych (także organizacji, przepływu informacji) służących zasilaniu tak ważnego obszaru. Szkoda tylko, że żadna z tych koncepcji nie została oparta/ uzupełniona o stosowne badania empiryczne. W zasadzie zabrakło mi w niej podstawowych założeń, czyli np. :

* celu zmiany (co chcemy aby było finansowane, jaką pulę środków możemy przeznaczyć na to działanie, jakie grupy beneficjentów będziemy mogli objąć opieką, itp) ,

* w jaki sposób dokonamy oceny efektów zmiany: jaką metodą, czy w oparciu o jaką informację będziemy mogli powiedzieć, że teraz jest lepiej. W pracy nie znalazłam bowiem potwierdzenia, że przedstawione koncepcje będą bardziej efektywne/ lepsze od dotychczasowych. Nie przekonuje mnie stwierdzenie Autorki (s. 194) „poprzez swój sprecyzowany charakter gromadzone środki będą bardziej racjonalnie kierowane na realizację wyznaczonych celów. W efekcie nastąpi wzrost dostępności do świadczeń oraz poprawa ich jakości”.

Uważam jednak, że tak postawione wątpliwości powinny skłonić Doktorantkę (może w dalszych badaniach) do ustalenia miar oceny poprawności działania takiego systemu i jego efektywności, a w drugiej kolejności być wykorzystane do oceny koncepcji nowego systemu.

11. W ogólności stwierdzam, że Autorce udało się w znacznym, jednak nie w pełnym stopniu uchwycić istotę problemu badawczego. Biorąc pod uwagę rzeczywiste problemy związane z brakiem możliwości pokrycia potrzeb finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych w Polsce oraz rozwiązania stosowane w innych państwach można stwierdzić, że przygotowana Dysertacja jest ważną i interesującą prezentacją bardzo aktualnej problematyki.

12. Wysoko należy ocenić wysiłek badawczy Doktorantki w zakresie opracowania zestawu danych i informacji zgromadzonych na potrzeby naukowej analizy. Rzetelnie i umiejętnie dokonany przegląd dostępnych raportów oraz sprawozdań przyczynił się do prawidłowego formułowania wniosków. Równoczesne uwzględnienie wszystkich (tak różnych) źródeł finansowania w jednym opracowaniu także uznać należy za właściwą drogę naukowego poznania.

Tę część opracowania należy uznać za wkład własny do poznania naukowego w zakresie zagadnień finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych.

13. Doktorantka poprawnie posługuje się metodami badawczymi wykorzystanymi w pracy, takimi jak: analiza, synteza, wnioskowanie logiczne.

14. Język pracy jest wystarczająco specjalistyczny, styl pisarski przyjazny dla czytelnika. Umiejętnie wykorzystano, i w różnych formach graficznych przedstawiono, bogaty materiał faktograficzny. Strona redakcyjno-techniczna pracy nie budzi zastrzeżeń.

3. Wniosek końcowy

Na podstawie tekstu przedstawionego w punkcie 2 recenzji stwierdzam, że pomimo pewnych ograniczeń w warstwie merytorycznej rozprawy, mgr Anna Mitek:

- a/ rozwiązała w znacznym stopniu problem badawczy w sposób naukowy,
- b/ przedstawiła oryginalne jego rozwiązanie, w szczególności poprzez wypracowaną koncepcję (cel praktyczny) finansowania świadczeń opieki długoterminowej osób starszych w Polsce,
- c/ wykazała się wystarczającym warształem naukowo-badawczym.

Praca kwalifikuje się do dyscypliny **Finanse**.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Anny Mitek spełnia wymogi określone w ustawie o tytule naukowym i stopniach naukowych. Na tej podstawie **wnoszę o przyjęcie pracy i dopuszczenie Doktorantki do jej publicznej obrony.**

Prof. UE dr hab. Maria Węgrzyn

